

Posudek oponenta disertační práce

Název práce: Interkulturní aspekty spolupráce v mezinárodní firmě. Sociálně psychologické zřetělení

Autor: Mgr. Petr Pečenka

Školitel: Doc. PhDr. Ing. Karel Riegel, CSc. (zemřel), PhDr. Ivan Slaměnik, CSc.

Rozsah práce: 198 stran textu, literatura, 4 přílohy

Aktuálnost a odborná závažnost problematiky

Od počátku 90. let minulého století vzrostl v naší zemi enormně zájem o problematiku interkulturality jak u odborníků, tak u laické veřejnosti. Publikovány byly překlady ze zahraniční literatury, poté vznikly domácí přehledové práce a započaly výzkumy, zaměřené na specifické otázky týkající se kulturních specifik a odlišností v různých oblastech společenské praxe. Jednou z významných tematických linií je oblast psychologie práce a organizace, respektive psychologie organizace, které nabízejí vhodné tematické spektrum, v jehož rámci lze studovat kulturní blízkosti/vzdálenosti v různých projevech pracovního chování a skupinového soužití.

Posuzovaná disertační práce se svým tematickým zaměřením řadí do zmíněné pracovní psychologické linie s orientací na některé znaky sociálního chování v pracovních týmech, jimiž je identifikován meziosobní vztah členů týmu, který autor charakterizuje jako práci „spolu“ nebo „vedle sebe“. Z tohoto pohledu se tedy jedná o téma aktuální. Autor se svým pojetím a zaměřením práce pokouší přispět k rozšíření poznatků, vztahujících se k problematice pracovní kooperace a sociálních vztahů v mezinárodních týmech. To, že se jedná o mezinárodní týmy ve výrobní organizaci je jednak zajímavé v souvislosti s typem pracovní činnosti, jednak značně náročné a lze předpokládat, že v mnohém i omezující v souvislosti s realizací výzkumu.

Struktura a formální stránka práce

Textová část práce obsahuje v prvních dvou kapitolách poznatková východiska. Jednotlivé kapitoly a zpracovaná témata v dané následnosti tvoří logicky uspořádaný a kompaktní celek. Následující dvě kapitoly obsahují výzkumný projekt, jeho realizaci a výsledky. Jedná se o strukturu odpovídající prezentaci výzkumného projektu.

Z hlediska pohledu formálních náležitostí souvisejících s doktorskou disertací nacházíme několik neobvyklých specifik, přehlédnutí či opomenutí.

- Obsah disertace je řešen poněkud neobvyklým uváděním stránek jednotlivých částí textu
- Samotné stránkování disertace má končit až posledním listem seznamu použité literatury, která je nedílnou součástí práce.
- Číslování a označování tabulek, obrázků a grafů prochází kontinuálně celou prací a začíná již v teoretické části disertace (autor začíná až v částí empirické).
- Domnívám se, že citace, kdy autor uvádí jen část věty z použitého zdroje, nejsou opakovaně uvedeny podle citační normy.
- Přílohy tvoří relativně samostatné textové části, které mají mít svůj název a číslování stránek, což není ve všech případech splněno.
- Do příloh by měly být zařazeny všechny relevantní podklady vztahující se zejména k výzkumné části práce, tedy přinejmenším i německá verze použitého dotazníku.

V zásadě se jedná o jednotlivé marginální problémy, které však v celku poškozují dojem z posuzované práce.

Obsahová stránka práce

V teoretické části práce jsou rozpracována témata, která autor považuje z hlediska zaměření své práce za stěžejní. Vedle pojetí a kontextů interkulturní psychologie, která vytváří rámec tématu, to jsou: sociální percepce a atribuční procesy, sociální skupina a společná činnost spolu se vzájemnými vztahy. Obecně vzato to jsou relevantní témata z hlediska zaměření práce. Autor se opírá o teoretická východiska, modely a poznatky čerpané z odborné literatury a vytváří si tak podporu pro koncipování a metodologické východisko výzkumného projektu. Pokouší se o terminologickou preciznost v objasňování výzkumného záměru a aspektů, kterým přikládá důležitost.

K úvaze a k diskusi předkládám názor, zda by kapitola 11.2. (Sociální skupiny) neměla být rozšířena či ukončena charakteristikou pracovní skupiny, jako specifickou formací sociální skupiny. Stejně je tomu tak v případě subkapitoly 2.3 (Styl vedení), kdy v daném kontextu práce by měla být, podle mého názoru, účelově pojatá textová část o vlivu organizační kultury, která modifikuje chování manažerů a tedy i jejich styl vedení.

Spíše kritické povahy je zmínka vztahující se k odkazům na odborné autority (např. Asch, Kelly, Heider), jejichž práce sice patří do „zlatého fondu“ psychologických poznatků 50. až 70. let minulého století a je vhodné je připomínat, ale mezitím se poznatky posunuly dál a leckdy jsou s odstupem času dosti odlišné přístupy k daným problémům. V této souvislosti je třeba také konstatovat, že více než polovina uvedených odborných zdrojů z celkového počtu 71 (?) vyšla před rokem 2000.

Empirická část práce, v níž je pojednána příprava, provedení a vyhodnocení výzkumu vyznívá rozporuplně. Na jedné straně je nutno ocenit úsilí, houževnatost, systematickosti a pracnost, která byla spojena s úpravou a ověřováním některých metod, se sběrem a vyhodnocením dat za daných podmínek, jež autor charakterizuje. Na straně druhé jsou markantní slabiny ve zpracování výzkumného projektu, v některých místech i ve vyhodnocování získaných údajů. Chybí explicitně formulovaná výzkumná metodologie (z kontextu dalšího textu je však zřejmá) a vymezení proměnných jako východisek výzkumu. Domnívám se, že formulace předmětu výzkumu nevyjadřuje přesně podstatu zaměření vlastního šetření spočívajícího v porovnání dvou typů pracovních skupin. Rozpaky budí formulace hypotéz akcentující sociální percepce a interkulturní reflexi jedince, zatím co zvažované pracovní varianty hypotéz akcentují skupinu. Autor věnoval značnou pozornost sestavování sledovaných skupin, které srovnával z hlediska zvolených kritérií. Jak vyplývá z textu, je mu zřejmé, že se jednalo o dva typy odlišných pracovních skupin, které byly označeny jako více nebo méně rozvinuté z hlediska stanovených znaků. V této souvislosti, byl i jako pracovní označení, je zavádějíci hovořit o „úrovni rozvoje skupiny“. Takové označení sugeruje kontinuální linii vývoje v čase a tak tomu není. Tento problém považuji za vhodný námět do diskuze. Pro získání dat byly použity metody umožňující získávat kvalitativní i kvantitativní údaje. Jejich výběr autor zdůvodnil a věnoval značné úsilí jejich vytvoření či úpravě. K popisu a zaměření metod se vztahují následující poznámky: (a) popis metod není vyčerpávající v části textu věnovaném metodám (některá upřesnění se nacházejí v subkapitole výsledky výzkumu). (b) v textu postrádám instrukce ke Kellyho testu, (c) není zmíněna práce na německé verzi dotazníku. Dotazníkové šetření bylo možné efektivněji vyhodnotit a interpretovat, než jak je prezentováno v textu. Metoda rozhovoru měla sice v souboru použitých výzkumných metod jen komplementární charakter, její výsledky však autor shrnul pouze do obecných konstatování předložených k akceptování. Nelze upřít snahu autora o precizní interpretaci výsledků výzkumu a následující diskusi. Tuto snahu však kazí pasáž věnovaná ověřování formulovaných hypotéz, která představuje mix konstrukcí a úval, které by byly relevantní poté, co by byly na základě zpracovaných dat hypotézy přijaty nebo odmítnuty. Obávám se, že tento postup se nepřiznivě promítá do další části diskuse a závěrů,

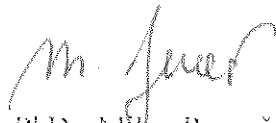
které především v části zaměřené pro praxi vyzněly spíše proklamativně.. Přesto vnímám dosažené výsledky jako celek za vystihující podstatu zkoumaného problému.

V celé disertaci, a v empirické části zvláště, je znatelná snaha o preciznost formulací a o potřebné objasnění všech uvedených skutečností. Tato snaha je v některých případech až kontraproduktivní, protože vede k opakování některých pasáží textu, k odkazům na teoretická východiska v empirické části práce, k neefektivním komentářům a k nadbytečné rozvleklosti. Přesto, že práce je stylisticky kvalitně zpracovaná, její četba vyžaduje značnou pozornost..

Závěrem

V předchozím textu byla vyjádřena některá pozitiva a poukázáno na slabší stránky práce. Ze dvou pomyslných částí doktorské disertace považuji – přes uvedené výhrady – za zdařilejší tu část, která obsahuje obecná poznatková východiska. Empirická část disertace je, podle mého názoru, více ovlivněna malou výzkumnou zkušeností, což vedlo k uvedeným slabším stránkám výzkumného projektu a jeho realizace. Přikláním se k tomu – a doporučuji – aby se disertační práce stala předmětem obhajoby.

V Praze dne 30.4.2014

Doc. PhDr. Milan Rymeš, CSc.